

Hobbit, czyli tam i z powrotem ([ang.](#) *The Hobbit or There and Back Again*) – [powieść](#) fantasy dla dzieci autorstwa [J.R.R. Tolkiena](#). Została wydana 21 września 1937 roku. Opowiada o wyprawie podjętej przez krasnoludów tworzących [kompanię Thorina](#) i towarzyszącego im [hobbita](#) nazwiskiem [Bilbo Baggins](#) do zajmowanej przez [smoka Smauga Samotnej Góry](#) w celu odzyskania zagarniętych skarbów i dawnej siedziby [krasnoludów](#). Po drodze, w jaskini [Golluma](#), Bilbo Baggins znajduje [pierścień](#), który daje mu moc bycia niewidzialnym. Po wydaniu powieść szybko zyskała uznanie czytelników. Wydawca poprosił autora o kontynuację zdarzeń, która ostatecznie ukazała się jako [Władca Pierścieni](#). Zarówno *Hobbit*, jak i *Władca Pierścieni* powstały pod wpływem [staroskandynawskich legend](#), którymi zajmował się Tolkien. Inspiracją podczas prac nad książką były między innymi islandzka [Edda starsza](#), postać boga [Radogosta](#), baśń o [Królowie Śnieżce](#) czy historia [narodu żydowskiego](#).

Okoliczności powstania utworu

Krótko po tym, jak Tolkien skończył swoją edukację na [Oksfordzie](#), wrócił tam, by pracować jako profesor. W tym okresie opublikował kilka wierszy, a także własnoręcznie pisał [listy od Świętego Mikołaja](#) do swoich dzieci, umieszczając w nich rysunki [gnomów](#) i [goblinów](#). Nie jest znana dokładna data rozpoczęcia prac nad książką. Tolkien zaczął prace nad *Hobbitem* we wczesnych latach 30. Pewnego dnia, sprawdzając egzaminy studentów, znalazł pustą kartkę. Pod wpływem impulsu napisał na niej *In a hole in the ground there lived a hobbit*. Fragmenty książki były czytane podczas spotkań klubu [Inklingów](#). Tolkien pisał bez większych przerw do momentu, kiedy opisał śmierć Smauga. W tym momencie przerwał pisanie. Opowiedział zaimprovizowany koniec swoim dzieciom, ale nie napisał tego na maszynie. Tylko kilka osób widziało rękopis książki, między innymi pokazał go znajomym, [C.S. Lewisowi](#) i Elaine Griffiths. W 1936 roku do Griffiths przyjechała zatrudniona w wydawnictwie [George Allen & Unwin](#) Susan Dagnall. Dagnall przeczytała rękopis i poprosiła Tolkiena o dokończenie opowieści. Ten wziął się do pracy i zatrudnił swojego syna Michaela do pomocy przy pisaniu na maszynie. Uzupełnioną wersję Tolkien wystąpił założycielowi firmy Stanleyowi Unwinowi. Ten poprosił swojego 10-letniego syna Raynera o ocenę. Jego pozytywny komentarz spowodował wydanie książki u [George Allen & Unwin](#). Rayner za swoją recenzję dostał jednego szylinga. Większość prac Tolkiena miało swoją inspirację w mitologii nordyckiej. Podobnie w *Hobbitcie* można znaleźć inspiracje literaturą skandynawską, a także mitami i językami z tego regionu. Imiona postaci [Fili](#) i [Kili](#), [Oin](#) i [Gloin](#), [Bifur](#), [Bofur](#) i [Bombur](#), [Dori](#) i [Nori](#), [Dwalin](#), [Balin](#), [Dain](#), [Nain](#),

Thorin Oakenshield (pl. [Thorin II Dębowa Tarcza](#)) i [Gandalf](#) odpowiadają [staronordyckim](#) Fíli, Kíli, Óin, Glói, Bivör, Bávörr, Bömburr, Dori, Nóri, Dvalinn, Bláin, Dain, Nain, Þorin Eikinskjaldi i Gandálfr. Wszystkie imiona krasnoludów pochodzą z [Eddy Starszej](#). Uważa się, że imię [Radagasta](#) pochodzi od słowiańskiego boga [Radogosta](#)^[7]. Wizerunek goblinów został zapożyczony z powieści *Królewna i goblin* [Georga MacDonalda](#). Podczas prac niektóre z postaci zmieniły swoje imiona. Smok początkowo nazywał się Pryftan, później jego imię zmieniono na Smaug od germańskiego *smugan* oznaczającego „przeciskać się przez dziurę”. Imię Gandalf nosił Thorin, a czarodziej nazywał się Bladorthin^[6]. W pierwszym szkicu Tolkien często bezpośrednio zwracał się do czytelnika pisząc np. „Teraz wiecie już dość dużo, żeby zrozumieć, co się dalej działo”. W kolejnych wersjach większość tych wtrąceń została usunięta. Początkowo to Bilbo miał zabić smoka swoim sztyletem, ale pomysł ten został odrzucony, ponieważ nie pasował do charakteru hobbita.

Zdaniem Humphreya Carpentera [hobbici](#) to angielscy wieśniacy niskiego wzrostu, osoby o dużej odwadze, lecz o małej wyobraźni. Tolkien sam przyznał, że postać Bilba przypomina jego samego, chociaż nie jest na nim wzorowana. Nazwa domu Bilba [Bag End](#) pochodzi od miejscowego określenia gospodarstwa ciotki Emily Jane.

Uspodobienia [krasnoludów](#) zostały zapożyczone z niemieckich baśni takich jak *Królewna Śnieżka* czy *Białośnieżka i Różyczka*. Druga z nich mogła być także źródłem dla postaci Beorna. Zdaniem Johna Rateliffa wizerunek krasnoludów w *Hobbicie* powstał pod wpływem lektury tekstów średniowiecznych dotyczących narodu żydowskiego i ich historii. Cechy krasnoludów polegające na wywłaszczeniu ich starożytnej ojczyzny z Samotnej Góry i życie pośród innych grup przy jednoczesnym zachowaniu własnej kultury wywodzą się ze średniowiecznego obrazu Żydów, podczas gdy ich wojenna natura wynika z opisu w [Biblii](#) hebrajskiej. Kalendarz krasnoludów wymyślony dla *Hobbita* odzwierciedla kalendarz żydowski.

Gatunek

Książka jest często nazywana i reklamowana jako powieść fantasy, ale podobnie jak *Piotruś Pan* autorstwa J.M. Barrie i *Królewna i goblin* autorstwa George'a MacDonalda, które stanowiły inspirację dla Tolkiena i zawierają elementy fantasy, jest ona przede wszystkim identyfikowana jako [literatura dziecięca](#). Te dwa gatunki nie wykluczają się wzajemnie, tak więc niektóre definicje [high fantasy](#) obejmują prace dla dzieci autorstwa takich autorów jak [L. Frank Baum](#), [Lloyd Alexander](#) czy dzieła [Gene Wolfe'a](#) i [Jonathana Swifta](#), które są częściej uznawane za literaturę dla dorosłych. *Hobbit* został nazwany najbardziej popularną spośród wszystkich dwudziestowiecznych książek fantasy napisanych dla dzieci.

Pierwsze wydanie, zmiany

Tolkien chciał, aby w książce umieszczono mapę Thora z niewidzialnym pismem widocznym tylko pod światło, jednak wydawca się na to nie zgodził. George Allen & Unwin opublikowało pierwsze wydanie *Hobbita* 21 września 1937 roku w nakładzie 1500 egzemplarzy. Dzięki entuzjastycznym recenzjom wyprzedano je do końca grudnia. Ten pierwszy wydruk został zilustrowany czarno-białymi ilustracjami wykonanymi przez Tolkiena, który również zaprojektował obwolutę. Pierwsze wydanie w USA miało miejsce w 1938 roku dzięki wydawnictwu Houghton Mifflin Co. W grudniu 1937 roku Stanley Unwin poprosił Tolkiena o kontynuację. W odpowiedzi Tolkien przekazał mu m.in. szkice *Silmarillionu* i opowiadania *Pan Błysk*, *Rudy Dził i jego pies* i *Łazikanty*, jednak te zostały odrzucone. Unwin twierdził, że czytelnicy chcą czytać o hobbitach, o czym żadna z prac nie opowiadała. Tolkien rozpoczął pracę nad nową książką, która ostatecznie została wydana jako *Władca Pierścieni*. W pierwszej edycji Gollum i Bilbo grają o pierścień i rozstają się w pokoju. Druga edycja z 1951 roku odzwierciedla zachowanie Golluma z *Władcy Pierścieni* i wyniszczającą moc [pierścienia](#). Gollum po przegranej złości się i staje się agresywny^[23]. W 1960 roku, po wydaniu *Władcy Pierścieni*, Tolkien rozpoczął prace nad nową wersją *Hobbita*, starając się ujednoczyć oba dzieła. Pisarz jednak zarzucił zmiany podczas prac przy trzecim rozdziale, kiedy dostał komentarze mówiące, że książka straciła swój lekki wydźwięk i szybkie tempo.

W 1965 roku Ballantine Books wydało trzecie wydanie Hobbita w USA. Ta edycja posiadała nową okładkę z wizerunkiem wzgórza, drzewem i ptakami emu. Tolkien krytycznie odniósł się do rysunku i do faktu że ilustratorka nie miała czasu na przeczytanie książki. W Polsce ukazały się łącznie 3 przekłady, chronologicznie po Skibniewskiej byli to [Paulina Braiter-Ziemkiewicz](#) (1997) i [Andrzej Polkowski](#) (2002)

Fabula

Akcja powieści toczy się w **Śródziemiu**, fikcyjnym świecie stworzonym przez autora. Do **hobbita Bilba** przychodzi **czarodziej Gandalf** razem z grupą krasnoludów dowodzonych przez **Thorina**. Grupa planuje wyprawę do odległej krainy w celu odzyskania skarbów i twierdzy w **Samotnej Górze**. Gandalf pokazuje mapę przedstawiającą sekretne drzwi prowadzące do Góry i proponuje, aby Bilbo służył jako włamywacz. Hobbit pomimo niepewności ostatecznie zgadza się dołączyć. Grupa rozpoczyna wędrówkę na wschód. Pewnego dnia Gandalf ratuje grupę przed **trollami**. Prowadzi ich dalej do elfickiej osady **Rivendell**, gdzie **Elrond** omawia więcej szczegółów z mapy. Mijając **Góry Mgliste**, zostają złapani przez gobliny i zepchnięci głęboko pod ziemię. Choć Gandalf ich ratuje, podczas ucieczki przed goblinami Bilbo zostaje oddzielony od innych. Zagubiony w tunelach, potyka się o tajemniczy **pierścień**, a następnie natrafia na **Golluma**, który angażuje go w grę – zadają sobie serię zagadek. W nagrodę za rozwiązanie wszystkich Gollum pokaże mu drogę wyjścia z tuneli, ale jeśli Bilbowi się nie powiedzie, pożegna się z życiem. Przy pomocy pierścienia zapewniającego niewidzialność Bilbo ucieka i dołącza do krasnoludów. Gobliny i **wargowie** doganiają połączoną drużynę, ale zostają pokonani przez orły. Gandalf decyduje, że drużyna musi odpocząć w domu **Beorna**, człowieka zamieniającego się w niedźwiedzia. Grupa wchodzi do **Mroczonej Puszczy** bez Gandalfa. W lesie Bilbo najpierw ratuje krasnoludy przed gigantycznymi pajakami, a następnie przed lochami **leśnych elfów**. Zbliżając się do Samotnej Góry, podróżnicy witani są przez mieszkańców miasta **Esgaroth**, którzy mają nadzieję, że krasnoludy spełnią proroctwa o śmierci Smauga. Wyprawa udaje się do Samotnej Góry i znajduje sekretne drzwi. Bilbo, wysłany jako zwiadowca, w smoczjej kryjówce kradnie puchar i zauważa słabość u Smauga. Smok wyrusza w kierunku miasta. Drozd podsłuchał raport Bilba o wrażliwości Smauga i przekazał go obrońcy Esgaroth, **Bardowi**. Kiedy smok krąży nad Esgaroth, strzała Barda trafia w szczelinę w pokrytej łuskami skórze smoka i zabija Smauga. Kiedy krasnoludy odzyskują władzę nad Erebozem, Bilbo odnajduje wśród skarbów pamiątkę z dynastii Thorina, **Arcyklejnot**, i postanawia go ukryć. Leśne elfy i ludzie z miasta oblegają Górę i proszą o odszkodowanie za ich pomoc, za zniszczenie Miasta na Jeziorze i rozliczenie starych roszczeń do skarbu. Thorin odmawia i po wezwaniu swoich krewnych z **Żelaznych Wzgórz** wzmacnia swoją pozycję. Usuwa Bilba z drużyny, a bitwa wydaje się nieunikniona. Gandalf pojawia się ponownie, aby ostrzec wszystkich przed nadchodzącą armią goblinów i wargów. Krasnoludy, ludzie i elfy łączą siły, ale dopiero z chwilą przybycia orłów i Beorna wygrywają **bitwę Pięciu Armii**. Thorin zostaje śmiertelnie ranny i godzi się z Bilbem przed śmiercią. Bilbo przyjmuje tylko niewielką część zdobytego na Smaugu skarbu i wraca do domu.

Postacie

Bilbo Baggins

Gandalf

Thorin

Smaug

Bard

Legolas

Aragorn

Frodo Baggins

Elrond

Beorn

Thranduil